

Miheličeva zvezda

Spominjam se dolgoletnega predmetnega učitelja in ravnatelja OŠ Bohinjska Bistrica, velikega naravoslovca in pedagoga, spoštovanega gospoda *Egona Miheliča*. Bil je več kot navaden človek. Poleg svojega osnovnega poklica je bil izumitelj učil, fotograf, modelar, glasbenik, tamburaš, zborovodja, igralec, režiser, gornik, alpinist in na koncu še - amaterski astronom.

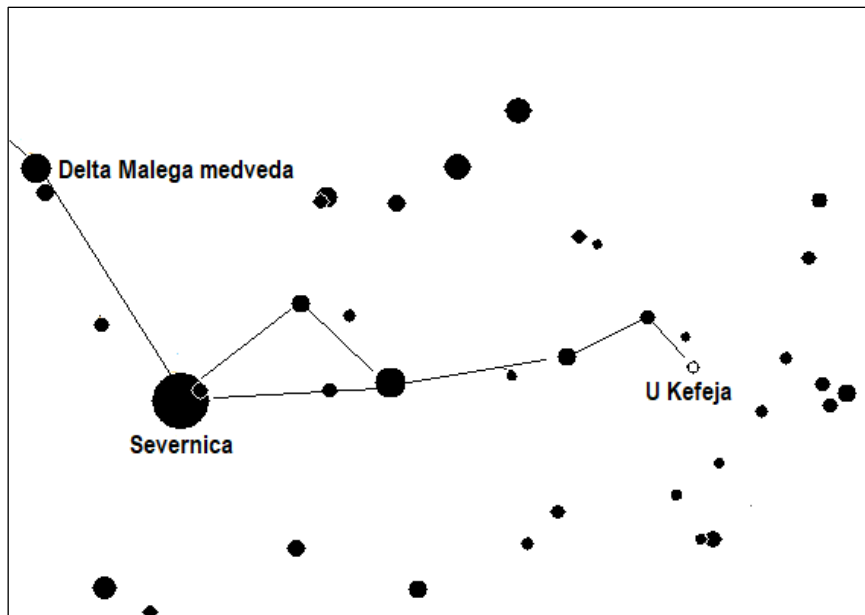

Egon Mihelič (Trst, 1914 – Bohinj, 2004)

Na šoli je vodil astronomski krožek. Učence je pogosto peljal pod zvezdno nebo, jim razkazoval zvezde, razlagal njihovo vlogo in pomen, jih navduševal nad vso lepoto zvezdnega neba. Zvezde je pogosto tudi sam opazoval. Včasih je s seboj vzel daljnogled celo na Vogel in od tam opazoval. Zavzeto je zbiral in skrbno zapisal stare ljudske astronomske izraze, imena zvezd in zgodbe o njih iz okoliških bohinjskih vasi. Vse je dokumentiral in deloma opremil z risbami. Kot fotograf se je ukvarjal tudi z astrofotografijo. Njegov astronomski album je bil poln lepih in lično urejenih njegovih fotografij zvezdnega neba.

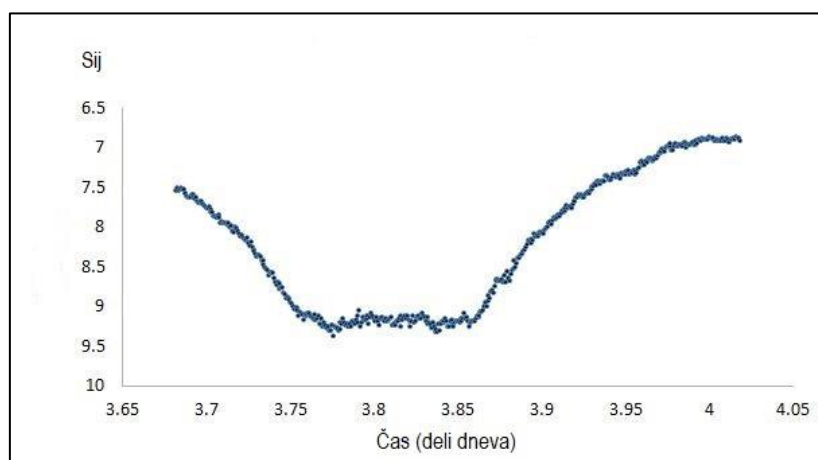
* * *

U Kefeja je okoli 825 svetlobnih let od nas oddaljena rumeno bela prekrivalna (eklipsna) spremenljivka tipa Algol, kar velika dvojna zvezda v ozvezdju Kefej. Vidimo jo le z daljnogledom. Za navadno opazovanje zadostuje že dvogled 7 x 50. Za resna pa boljši in na stativu.

Lega U Kefeja; povprečni sij zvezde je $6,7^m$, spreminja se ji med $9,4$ in $6,7$ magnitude, perioda nihanja sija je okoli $2,5$ dneva.

Komponenti, ki sestavljata dvojno zvezdo U Kefeja, sta večji od Sonca. Gibljeta se zelo tesno druga okrog druge, tako da ju z daljnogledom ne razločimo. Radij večje komponente (s površinsko temperaturo okoli $6\,000\text{ K}$) meri okoli 4 radije Sonca, radij manjše komponente ($20\,000\text{ K}$) pa je okoli 3 radije Sonca. Obhodni čas, ko komponenti obkrožita druga drugo (tirna perioda ali perioda nihanja sija) je okoli 2,5 dni. Skupni sij zvezd je običajno okoli $6,7$ magnitude. Ko pa večja in manj svetla komponenta prekrije manjšo in dosti svetlejšo, nastopi primarni minimum skupnega sija (mrk). Padec sija do tega minimuma $9,4^m$ traja približno 4 ure, sam mrk pa okoli 2 uri. Sekundarni minimum sija je skoraj neopazen.

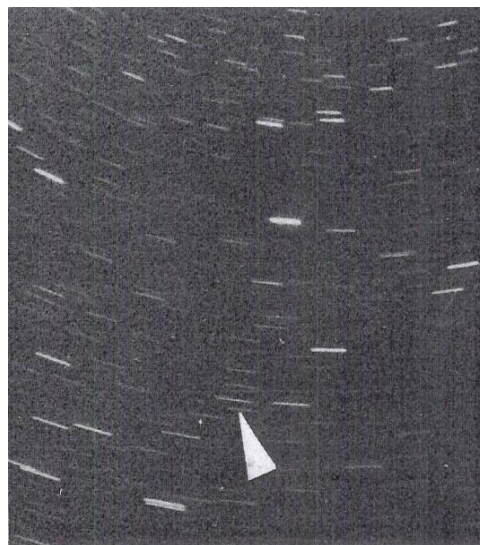
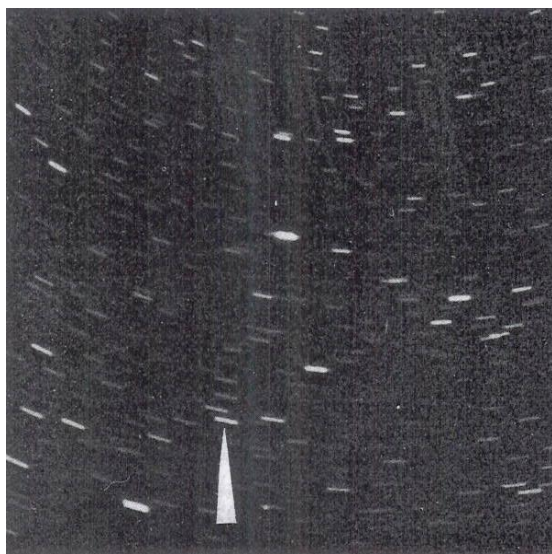

Svetlobna krivulja oziroma graf skupnega sija zvezd v odvisnosti od časa U Kefeja okoli primarnega minimuma (mrka).

* * *

Poleti leta 1979 smo na drugem slovenskem astronomskem taboru na Javorniku nad Idrijo prvič v Sloveniji opazovali in ocenjevali sij nekaj izbranih osnovnih tipov prekrivalnih spremenljivk, med njimi tudi U Kefeja. Za to opazovanje je zvedel tudi g. Mihelič. Omenil mi je, da še ni opazoval spremenljivke in da bi bilo zanj opazovati U Kefeja poseben izziv. Poslal sem mu osnovne astrometrične in astrofotometrične podatke o tej zvezdi.

Čez nekaj časa sem prejel pismo s poročilom in fotografijama (tu sta priloženi), da je izdelal preprosto metodo opazovanja (in mi jo opisal), da je zvezdo našel, opazoval, fotografiral in ugotovil tudi spremembo njenega sija. To je bil za tisti čas kar zavidljivo vreden dosežek naše amaterske astronomije. Bil je prvi, ki je pri nas povsem samostojno fotografsko opazoval to zvezdo in dognal spremenljivost njenega sija. Pozneje se je še večkrat vračal k opazovanjem te zvezde. Za vedno pa je ostal nekako ponosen in zadovoljen, da je prvi sam opazoval to spremenljivko in, vsaj zase, "odkril" spremembo njenega sija.

Miheličeva ugotovitev spremembe sija prekrivalne spremenljivke U Kefeja. Spremenljivko je fotografiral v dveh različnih časih: prvič 28. 10. 1980 zvečer, ko je svetila z običajnim sijem 6,7^m (levo), in drugič 6. 1. 1981 okoli 21. ure, ko je bila v minimumu sija 9,4^m (desno).

Ker je bilo to opazovanje v našem medijskem prostoru javno obeleženo vsaj na štirih mestih in ker je bilo vanj vtakane toliko dobre volje, vztrajnosti, poguma, želje, dela in ljubezni, sem razmišljal, kako bi na nek način Egonu dali drobno priznanje za njegova prizadevanja (tudi na splošno v naši astronomiji) in ga vsaj na psihološki ravni nekoliko nagradili. Nič se ni zgodilo za njegovega življenja. Po toliko letih (38), ko je opazoval to zvezdo in je sam že skoraj

poldrugo desetletje med zvezdami, v čast in spomin nanj, sem tej zvezdi v naslovu nadel ime *Miheličeva zvezda*. Samo za našo notranjo, recimo slovensko ali gorenjsko ali radovljiško-bohinjsko javnost, ne svetovno. Svetlobne krivulje U Kefeja res ni izpeljal, je pa ugotovil spremembo njenega sija, kar je za zvezdo bistveno: ali je stalnica ali nestalnica, spremenljivka.

Če ne za druge, vsaj zame ostaja ta prekrivalna spremenljivka večer spomin na gospoda Miheliča in njegovo prizadevno opazovanje. Predlagam, naj ta zvezda za nas vse postane in ostane *Miheličeva zvezda*. Svet se zato ne bo podrl.

Kranj, 11. februar 2018

Majo Prosen

Literatura:

- M. Prosen, *Minimum sija pri spremenljivki U Kefeja*, *Proteus* **43** (1980/81), 286.
St. Južnič in M. Prosen, *Astronomija na Slovenskem in slovenski astronomi na tujem (12. – 21. stoletje)*, Didakta, Radovljica 2007, 192.
M. Prosen, *Egon Mihelič in njegovo ljubiteljsko ukvarjanje z astronomijo*, Spika, leto 2011, št. 5, str. 20
M. Prosen, *Egon Mihelič kot ljubiteljski astronom*, splet Knjižnica A. T. Linharta, Radovljica, rubrika Domoznanstvo.
B. Kham in M. Prosen, *Osnove vizualnega opazovanja spremenljivk*, ADJ, Publ. 4, Ljubljana 1980. (Mimogrede, tu je objavljen tudi celoten teoretični graf časovnega spreminjanja sija U Kefeja, česar na svetovnem spletu nisem našel.)